

ASPECTE DIPLOMATICE PRIVIND RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A INDEPENDENȚEI DEPLINE A ROMÂNIEI

Teodora Moș*

Cuvinte cheie: independență, diplomație, tratat, conferință
Keywords: independence, diplomacy, treaty, conference

Diplomatic aspects concerning the recognition of the International Romanian State Independence (Abstract)

The proclamation of independence (May 9/21, 1877) represented a decisive moment in the evolution of modern Romania, a prerequisite for the Romanian state unity. While the international status of Romania had been established by the 1856 Treaty of Paris, its independence had to be recognized by the seven signatory state powers whose reactions have varied according to their position concerning the „Eastern Question”. The proclamation of Romanian State Independence wasn't well received by Europe, being accomplished without its will and even contrary to its interests due to the fact that the emancipation of small European peoples tendency, carried out without the consent of the great powers, was not well-regarded. The Romanian separation from the Ottoman Empire was an act of great courage, especially that this was implying the transformation of the whole European Political map. Although in Berlin, both Romania, as well as the other South-Eastern European states, have managed to obtain only small parts of their solicitations, the recognition of the independence of Romania, Serbia and Montenegro and the significant improvement of the situation of the Bulgarians, through the creation of the Autonomous Principality of Bulgaria, had great importance. The recognition of the Romanian State Independence brought a new international statute, thus becoming both subject of international affairs, as well as a matter of international law. This meant that Romania received, at least theoretically, legal equality with the other sovereign states, no state having the right to interfere in the affairs carried out by the Romanian state, both internally, as well as externally. The Romanian diplomacy, enlivened by a deep patriotism, defended with dignity the interests of the tiny state which was representing in front of the diplomats of the great powers of the time, exponents of an unfavorable or even hostile foreign policy towards the small and medium-sized countries.

Proclamarea independenței, la 9/21 mai 1877, a reprezentat un moment hotărâtor în evoluția României moderne, o premisă a desăvârșirii unității statale românești. Deoarece statutul internațional al României era stabilit prin tratatul de la Paris din 1856, independența acesteia trebuia să fie recunoscută de cele șapte puteri semnatare. Vestea proclamării independenței României nu a fost bine primită de Europa, pentru că acest lucru se realizase fără voia acesteia și chiar contrar intereselor sale. Tendința de emancipare a micilor popoare, realizată fără acordul marilor puteri, nu era privită cu ochi buni. Despărțirea de Imperiul otoman era un act de mare curaj venit din partea diplomației române, mai ales că acest lucru însemna modificarea întregii hărți politice europene¹.

După aflarea primelor ecouri pe care le-a

avut în străinătate actul de la 9/21 mai, Mihail Kogălniceanu, din 3/15 aprilie 1877 ministru de externe în cabinetul I. C. Brătianu², a emis o notă circulară prin care însărcina toți agenții diplomați români să explice guvernelor pe lângă care erau acreditați motivația acțiunii din 9/21 mai. Reacțiile marilor capitale au variat în funcție de poziția acestora față de „problema orientală”³. Astfel, Anglia, care era partizana tradițională a integrității Imperiului otoman și preocupată în permanență de împiedicarea Rusiei în a acapara strâmtoarele Bosfor și Dardanele și prin aceasta ieșirea spre Mediterana (fapt ce i-ar fi amenințat drumul spre India), nu privea cu ochi buni o astfel de acțiune

¹ Ion Bulei, *Români în secolele XIX-XX. Europeanizarea*, București (2011), 95–98.

² I. Mamina, I. Bulei, *Guverne și guvernări (1866–1916)*, București (1994), 43–46.

³ Mihail Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, București (1967), 225–226.

* Muzeul Național al Banatului Timișoara, Piața Huniade nr. 1, e-mail: teodora_tm@yahoo.com.

care nu ducea decât la o slăbire a puterii Porții și la favorizarea înaintării Rusiei către Constantinopol. Ambasadorul Angliei la Paris, căruia agentul român în capitala Franței îi notificase proclamarea independenței, s-a abținut de la orice comentariu. Însă la întrevvedere cu Calimachi-Catargiu, agentul României la Paris, lordul Lyons, ambasadorul Marii Britanii, avea să exprime la 19 iunie dezacordul cabinetului englez în ceea ce privește acțiunea întreprinsă de români la 9/21 mai⁴.

Franța, pe sprijinul căreia românii mizau cel mai mult, avea să trezească vii nemulțumiri. De la înfrângerea ei în războiul din anii 1870–1871, Franța se afla în umbra Imperiului german, de aceea era adepta unei politici prudente. Ministrul de Externe francez, Decazes, a evitat chiar să primească personal nota prezentată de agentul țării noastre, aceasta fiindu-i remisă prin poștă. Decazes avea să-i declare agentului român că proclamarea independenței dezlegase puterile garante de orice obligație⁵. În ciuda atitudinii rigide adoptate de ministrul francez, diplomatul român avea să remarce într-o telegramă trimisă în 19/31 mai 1877, că la momentul oportun Franța va interveni în favoarea României, el găsim în sprijinul acestei afirmații, ca argumente, atitudinea favorabilă a Franței față de statele mici, pe de o parte, iar pe de alta, nu ar fi vrut să se arate ostilă Rusiei și mai ales Germaniei, la acestea adăugându-se și faptul că în fruntea statului român se afla un membru al dinastiei de Hohenzollern⁶.

Nici atitudinea Berlinului față de situația României nu era favorabilă. În cadrul întrevederii dintre agentul diplomatic român de la Berlin, A. Degrè, și Bülow, reprezentantul guvernului german, acesta din urmă avea să declare la 15 mai că problema independenței României va putea fi rezolvată abia la încheierea păcii, neuitând a menționa și de rezolvarea afacerii Strousberg-Bleichröder⁷. Într-o telegramă din 1/13 iunie 1877, Degrè arăta că Bülow i-a declarat clar că soluționarea problemei românești de către cabinetul german va fi influențată de evoluția evenimentelor sau „de grija

neobosită a guvernului român pentru interesele supușilor germani rezidenți în România sau având afaceri în România”⁸.

În ceea ce privește atitudinea Italiei, aceasta nu s-a deosebit de cea a celorlalte puteri europene. În mod tacit, guvernul italian și-a dat consimțământul față de politica curajoasă întreprinsă de România. Atât Torielli, secretarul general al Ministerului de Externe, cât și Melegari, ministrul de Externe, au făcut o serie de declarații încurajatoare agentului diplomatic român la Roma, Obedenaru. Conte Torielli sfătuia la adoptarea politicii lucrului împlinit. Tot el atrăgea atenția „dv. ocupați o poziție foarte importantă, gurile Dunării sunt dorite de mai multe puteri, ceea ce face încă mai gravă pozițiunea dv. este prezența Austriei. Nu este imposibil ca Austria și Rusia să ajungă a se pune de acord asupra atitudinii ce trebuie ținută față de dv.”⁹. El mai avea să declare că totul va depinde de soarta armelor, Italia neputându-se pronunța oficial, drepturile românilor nefiind recunoscute „decât dacă câștigați războiul și dacă Rusia vă susține”¹⁰.

Temerile secretarului italian aveau să fie îndreptățite. Rusia, deși avea nevoie de sprijinul României în rezolvarea „problemei orientale”, a adoptat o poziție extrem de rezervată. Aflat la data de 10/22 mai la o reprezentație de gală dată la teatrul din București și cerându-i-se părerea referitor la proclamarea independenței, Marele duce Nicolae „se ține cam rezervat, necunoscând părerea guvernului său”¹¹. Agentul diplomatic român de la Petersburg telegrafia la sfârșitul lunii mai că Rusia consideră inoportună proclamarea independenței României, creându-i încurcături în politica sa externă și este de părere că românii ar trebui să lase soluționarea acestei probleme pe seama congresului de pace de după război. Rusia se mai temea să nu fie ea considerată vinovată de încălcarea tratatelor de către România¹². Atitudinea cancelarului rus Gorceakov a fost destul de surprinzătoare: el nu părea pe deplin convins de necesitatea independenței României nici după ce ratificase personal convenția româno-rusă. Accepta independența României atâta timp cât nu încurca planurile diplomației țariste. La 19 mai 1877 Gorceakov îi declara ambasadorului

⁴ C. Căzănișteanu, M. E. Ionescu, *Războiul neatârării României*, București (1977), 275–286.

⁵ *Ibidem*, 276.

⁶ Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București (1977), 251–252; Catherine Durandin, *La politique française et les roumains 1878–1913: a la recherche d'une influence*, în *Revue des Études Slaves*, nr. 53–54 (1981), 637–641.

⁷ C. Botez, I. Saizu, D. Urma, *Epopoea feroviară românească*, București (1977), 83–84; Nicolae Corivan, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859–1877*, Editura Științifică și Enciclopedică (1984), 250.

⁸ Vasile Gliga, Teofil Bălaj, Ion Ciubotaru, *Diplomația română în slujba independenței*, București (1977), 170.

⁹ *Ibidem*, 170–177.

¹⁰ *Ibidem*, 189–204.

¹¹ Stelian Neagoe, *Memoriile regelui Carol I al României* (de un martor ocular), vol. III, București (1994), 148–154.

¹² V. Maciu, *Diplomația românească și recunoașterea independenței*, în *Independența României*, Șt. Pascu, Const. C. Giurescu, I. Ceterchi, Șt. Ștefănescu (coord.), București (1977), 301–302.

britanic de la Petersburg că privește independența României ca un fapt împlinit de *facto*, dar nu și de *jure*, problema urmând să fie tratată mai târziu de ansamblul puterilor europene, ca peste două săptămâni să-i scrie ambasadorului rus de la Londra că se arăta dispus la încheierea păcii cu Poarta, dacă aceasta accepta unele condiții; însă între aceste condiții nu se făcea nici o referire la recunoașterea independenței României, dimpotrivă, la punctul 4 se preciza că: „Serbia și România vor rămâne sub suzeranitatea sultanului”¹³. Abia în toamnă, după succesele obținute de armata română pe câmpul de luptă, diplomația rusă adoptă o atitudine favorabilă României. Astfel că spre sfârșitul lui octombrie, consilierul lui Gorceakov, baronul Jomini, se declara pentru recunoașterea independenței României, ca în noiembrie, însuși Gorceakov să adopte aceeași poziție.¹⁴

A doua putere direct interesată de situația României, după cum menționa și secretarul italian, era Austro-Ungaria. Încă de la începutul sec. al XVIII-lea, Viena urmărise cu interes expansiunea țaristă în direcția Dunării și a Balcanilor. Pentru a evita o confruntare militară cu Imperiul țarist, Viena va încerca și cu Imperiul otoman adoptarea aceleiași soluții ca și în cazul Poloniei: împărțirea. Se încheie astfel o convenție secretă ruso-austro-ungară la 15 ianuarie 1877 la Budapesta, care prevedea neutralitatea Austro-Ungariei în eventualitatea unui război ruso-turc, în schimb Rusia consimțea la anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Austria¹⁵, anexare realizată în iulie-octombrie 1878 și recunoscută de turci la 21 aprilie 1879. Acest acord cu Rusia a determinat o poziție duplicitară a Austro-Ungariei față de România. Pe de o parte, dubla monarhie s-a arătat binevoitoare față de dorințele românilor, pe de alta, era ferm hotărâtă să nu treacă dincolo de limitele intereselor ei și ale acordului încheiat cu Rusia. Această politică duplicitară a fost generată de doi factori: în primul rând, în cercurile diplomatice de la Viena se considera că urmările înfrângerii Porții de către Rusia, și anume independența României și Serbiei, mărirea Muntenegrului, anexarea Epirului și Tesaliei la Grecia, crearea unui stat autonom al Bulgariei, ar afecta considerabil interesele Austro-Ungariei, în consecință, aceasta trebuia să reclame compensații, pe care Rusia era dispusă să i le acorde. Această atitudine reiese din scrisoarea din 5 iunie

¹³ N. Adăniloiaie, *Independența națională a României*, București (1986), 198.

¹⁴ *Ibidem*, 199–208.

¹⁵ Douglas M. Giber, *International Military Alliances 1648–2008*, vol. 2, Washington D.C. (2008), 178–180.

a însărcinatului francez cu afaceri la Viena către Decazes: „aceste schimbări teritoriale cât și morale aduse statu-quo-ului în Orient ar afecta într-un mod foarte considerabil interesele Austriei pentru ca ea să se poată abține de a reclama compensații”¹⁶. În al doilea rând, constituirea unui stat independent românesc în vecinătatea Transilvaniei, provincie a Imperiului, a cărei populație era în marea ei majoritate românească, deschidea perspectiva unui precedent care avea să complice situația internă, de altfel dificilă, a acestui stat multinațional¹⁷.

În ceea ce privește politica externă a Austro-Ungariei, aceasta nu era unitară: cercurile diplomatice vieneze militau pentru o politică expansionistă în Balcani, pe când cele de la Budapesta adoptau o atitudine antirusă și filoturcă. Pe aceeași linie se situa și presa ungară care se arăta ostilă României. Din această cauză, a lipsei de unitate în ceea ce privește politica externă, contele Andrassy este nevoit să plece în Ungaria pentru a calma spiritele antirusse¹⁸.

Cerându-i-se explicații cu privire la atitudinea presei ungare față de România, Andrassy avea să-i declare agentului român la Viena, Ion (Iancu) Bălăceanu, la 14 mai 1877: „știn să vă declar că nici unul din ele (ziarele ungare) nu exprimă de aproape, nici de departe ideile și sentimentele mele despre țara d-voastră. În fruntea fiecărui ziar ungaresc se află câte un imbecil sau un om care provine de jos”¹⁹. Sentimentele și ideile lui Andrassy privitoare la România reies foarte bine din scrisoarea trimisă de Bălăceanu lui Kogălniceanu la 12 mai 1877: „În ceea ce privește independența, Andrassy mi-a spus că atâta timp cât nu va exista un nou drept, vechiul drept continuă să aibă putere pentru el, dar că, de fapt, Austria nu se va pronunța decât după război și că a sfătuit și celelalte puteri, inclusiv Rusia, să-și păstreze opiniile până atunci. [...] El a încheiat cu aceste cuvinte semnificative: aceasta este atitudinea de care se va bucura România până la pacea care va dicta hotărârea puterilor”²⁰.

Dacă în 1859 românii reușiseră să pună puterile garante în fața faptului împlinit, prin bunăvoința Franței, prin atitudinea binevoitoare sau neutră a unora dintre marile puteri și să determine Europa

¹⁶ N. Corivan, *Lupta diplomatică pentru cucerirea independenței României*, București (1977), 108.

¹⁷ Corneliu-Mihail Lungu, *Transilvania în raporturile româno-austro-ungare (1876–1886)*, București (1999), 105–108.

¹⁸ N. Corivan, *op. cit.*, 109–137.

¹⁹ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României. Războiul de independență 1877–1878*, vol. III, București (1954), 105.

²⁰ *Ibidem*, 107–109.

să recunoască acțiunile politice întreprinse de ei, în 1877 situația va fi schimbată aproape radical: Franța își pierduse autoritatea politică de altădată, românii având de întâmpinat un front unic, la început de indiferență, mai târziu de ostilitate sau dezaprobare. Astfel, actele politice întreprinse în această perioadă, încheierea convențiilor, declarația de război, proclamarea independenței, au fost realizate fără consimțământul Europei și având opoziția ei. Atitudinea puterilor europene dovedea că România se orientase just în proclamarea independenței, neatârănarea nu putea veni din generozitatea marilor puteri, ci trebuia impusă prin forța armelor. În urma încheierii operațiunilor militare, în fața diplomației românești apărea o nouă problemă. Dacă în timpul războiului aceasta se străduise, fără succes, să obțină recunoașterea actului de la 9/21 mai 1877, de această dată era vorba de recunoașterea calității de cobeligerantă a României²¹.

Marile puteri își rezervaseră dreptul de a se pronunța asupra sorții României abia după încheierea ostilităților. Odată sosit acest moment, diplomația românească avea de înfruntat noi piedici datorită contextului internațional atât de complicat. Înaintarea rapidă a armatei ruse în direcția Constantinopolului silise Poarta să accepte încetarea luptelor. Negocierile purtate între cele două puteri, Rusia și Poarta, aveau să ducă la semnarea păcii de la San Stefano, azi Yeşilköy. Cele două părți au fost reprezentate de Nikolai P. Ignatiev și A. I. Nelidov, din partea Rusiei, și de Savfet pașa și Sadullah bei, din partea Porții²².

Anticipând derularea evenimentelor M. Kogălniceanu subliniase într-un raport prezentat Consiliului de Miniștri la 2/14 ianuarie 1878, necesitatea participării unui delegat român la tratativele de pace. Conform acestui raport, delegatul român, colonelul Eraclie Arion, care, după propria mărturisire, nu îndeplinise niciodată o misiune diplomatică și nici nu manifesta vreo dorință în această direcție²³, la aceasta adăugându-se și faptul că relațiile lui cu diplomația rusă lipseau cu desăvârșire, trebuia să prezinte, din partea României, următoarele condiții²⁴:

1) Ocuparea de către armata română, până la

încheierea definitivă a păcii, a cetăților Nicopole, Rahova, Lom Palanka și Vidin, precum și a malului Dunării cuprinse între aceste cetăți;

2) Recunoașterea formală și absolută a independenței României, urmând ca până la încheierea unor acorduri speciale cetățenii români aflați pe teritoriul Imperiului otoman să beneficieze de aceleași drepturi de care se bucurau și cetățenii celorlalte state;

3) Distrugerea tuturor cetăților turcești situate pe malul Dunării, începând cu Ada-Kaleh;

4) Retrocedarea gurilor Dunării, inclusiv a brațului Sf. Gheorghe;

5) Plata unei despăgubiri de război de 100 de milioane de franci, până la a cărei achitare, cetățile menționate la art.1 urmau să rămână sub ocupație românească²⁵.

În cazul în care delegatul român nu ar fi fost admis la tratative, el urma să declare ca nul și neavenit orice document privind România și elaborat fără participarea reprezentantului ei²⁶.

Se remarcă în această perioadă o susținută activitate atât din partea regelui, cât și din partea diplomației române pentru recunoașterea din partea Rusiei a României ca parte beligerantă cu drepturi egale. În această direcție se remarcă cererea adresată de Carol I Marelui duce Nicolae, la 28 decembrie 1877/10 ianuarie 1878, de a accepta participarea României la negocierile de armistițiu, de asemenea și o telegramă adresată țarului la 6/18 ianuarie 1878, în care se vorbea de „generoasele asigurări, care păstrează pentru țara mea o valoare mai înaltă, un înțeles mai nobil decât tratatele cele mai formale”²⁷.

Ceea ce nu înțelegeau românii, sau nu doreau să accepte, era faptul că, onoarea militară, recunoașterea ajutorului militar dat pe câmpul de luptă de către români, prin acordarea de înalte distincții, nu aveau nici o valoare în fața diplomației și intereselor ei. Drept dovadă a acestei afirmații este faptul că încă înainte de sosirea lui Eraclie Arion în tabăra Marelui duce Nicolae, Nelidov, șeful cancelariei acestuia, le recomanda românilor să se adreseze St. Petersburgului pentru orice problemă legată de semnarea păcii. De asemenea marele duce recunoștea că el nu face altceva decât să se conformeze

²¹ Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București (1977), 235–242.

²² Stamatia Fotiadou, *The Great Idea and the Peace of San Stefano*, în *Infusing Research and Knowledge in South-East Europe*, K. Dimopoulos, P. Gassis, E. Kalyva, T. Lagkas, Z. Tatsioka (eds.), Thessaloniki (2017), 89–94.

²³ Nicolae Iorga, *op. cit.*, 276–277.

²⁴ Nicolae Corivan, *Lupta diplomatică pentru cucerirea independenței României*, București (1977), 158.

²⁵ *Documente privind istoria României, războiul pentru independență, VIII*, Mihail Roller (ed.), București (1954), 378–381; Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București (1977), 233–234.

²⁶ R. W. Seton-Watson, *A history of the Roumanians*, Cambridge (1934), 338.

²⁷ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op. cit.*, 179–184.

indicațiilor de la St. Petersburg, indicații care nu aveau însă să neglijeze interesele românilor²⁸. Cu toate acestea, oficialitățile rusești nu au ținut seama de aceste demersuri și evenimentele au urmat a se desfășura fără participarea unui delegat român. Astfel, atât la proiectul de condiții preliminare de pace remis în ianuarie 1878 delegaților turci, cât și la semnarea protocolului și a Convenției de armistițiu, ambele din 19/31 ianuarie 1878 la Adrianopol, nu a fost prezent vreun alt reprezentant, decât cei ai Porții și ai Rusiei²⁹.

În ciuda protestelor adresate de Carol ducelui Nicolae, la 4 februarie 1878, precum și ale lui M. Kogălniceanu, care a dus în această perioadă o remarcabilă luptă pentru recunoașterea calității de parte beligerantă, România nu va fi acceptată de către Rusia la semnarea tratatului de la San Stefano, la 19 februarie/3 martie 1878. Același tratament a fost aplicat și Serbiei și Muntenegrului. Conform articolelor tratatului se recunoștea independența României, Muntenegrului și Serbiei, care beneficiau toate de o extindere a teritoriului național; României i se recunoștea dreptul asupra Dobrogei (art. 1–5). Art. 19 aducea prejudicii intereselor României, acesta prevăzând obligația Porții față de Rusia de a-i plăti despăgubiri de război în valoare de 1,41 miliarde de ruble, care, datorită greutăților financiare ale Imperiului otoman și bunăvoinței Rusiei, urmau a fi convertite în teritorii, printre care și Dobrogea (sangeacul Tulcea, adică districtele Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Küstenge și Medgidia), împreună cu insulele din Deltă și Insula Șerpilor³⁰. În continuarea articolului se prevedeau următoarele: „nedorind să-și anexeze acest teritoriu și nici insulele din Deltă, Rusia își rezervă facultatea de a le schimba cu partea Basarabiei detașată la 1856 și mărginită la sud cu talvegul brațului Chilia și cu gura Stari-Stambul”³¹. Problema împărțirii apelor și a pescăriilor urma să fie reglementată de către o comisie ruso-română în decurs de un an de la ratificarea tratatului de pace³². Bulgaria era declarată principat autonom, condus de un principe ales, sub suzeranitatea otomană. Hotarele noului stat se întindeau de la Dunăre la Marea Egee și de

la lacul Ohrida la Marea Neagră (art. 6–7). Art. 8 prevedea ca, până la organizarea unei armate naționale bulgare, trupele ruse aveau să rămână la sudul Dunării în vederea menținerii ordinii încă doi ani, comunicațiile cu Rusia ale acestui corp rus urmând să treacă prin România și prin porturile Varna și Burgas. Art. 12 prevedea ca toate fortificațiile de pe Dunăre să fie distruse, pe ambele maluri ale Dunării vasele de război fiind interzise în apele principalelor României, Serbiei și Bulgariei (în afară de vasele ușoare destinate poliției fluviale și serviciul vâmlor), iar „drepturile, obligațiile și prerogativele Comisiei Internaționale a Dunării de Jos, sunt menținute intacte”³³. Bosnia și Herțegovina aveau să beneficieze de un statut de autonomie în cadrul Imperiului otoman (art. 14) beneficiind de importante reforme, fapt ce va irita Austro-Ungaria. Epirul, Tesalia și Albania își vedeau extinse drepturile de autoadministrație, urmându-se modelul regimului introdus în Creta în anul 1868 (art. 15). În Armenia aveau să fie introduse reforme administrative. În Caucaz, Rusia primea Batum, Ardahan, Kars și Baiazid, precum și teritoriul până la Soghanli-dagh³⁴, ajungând până la „vechea graniță turco-persană la sud de lacul Kazlânghiol”³⁵.

Semnarea acestui tratat a marcat apogeul politicii țariste de expansiune și dominare în sud-estul Europei. Acest lucru a determinat imediat reacțiile marilor puteri, care-și vedeau astfel periclitate interesele în zonă. Conținutul tratatului a ajuns la cunoștința autorităților române la începutul lunii martie, printr-un exemplar al ziarului „*Journal de St. Petersbourg*”, expedit din capitala Rusiei de către generalul Ghica³⁶. Încă din primul moment al aflării prevederilor tratatului, România a protestat în chipul cel mai hotărât. Relațiile româno-ruse vor deveni tot mai încordate³⁷, fiind pe punctul de a izbucni un conflict militar între cele două părți. Din diferite surse veneau știri despre existența unui plan rusesc de ocupare a României. Unități rusești dislocate pe teritoriul românesc au început să ocupe anumite puncte strategice, încalcând astfel convenția semnată la 4/16 aprilie 1877. În unele județe de peste Prut s-a trecut la instituirea unui regim militar rus în localitățile cele mai importante. În preajma Bucureștiului au fost concentrate

²⁸ *Ibidem*, 272–275.

²⁹ Ian Bickerton, *The Illusion Of Victory: The True Costs of Modern War*, Melbourne (2011), 90.

³⁰ Keith Hitchins, *A Concise History of Romania*, Cambridge-New York (2014), 118.

³¹ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op.cit.*, vol. IX, 367; Mikhail S. Rekun, *How Russia lost Bulgaria, 1878–1886: Empire Unguided*, Maryland (2018), 16–17.

³² *Ibidem*, 368–369.

³³ *Ibidem*, 366.

³⁴ C. Căzănișteanu, M. E. Ionescu, *op. cit.*, 286–287.

³⁵ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *op.cit.*, vol. IX, 366.

³⁶ *Ibidem*, 288.

³⁷ Andrei Cusco, *A Contested Borderland: Competing Russian and Romanian of Bessarabia in the Late Nineteenth and Early Twentieth Century*, Budapest-New York (2017), 85–101.

forțe ruse aduse de pe aliniamentul Dunării sau din Balcani. Se întocmise de către generalul-locotenent Casimir Ehrnrooth, comandantul Diviziei 11 infanterie rusă, adusă special de la sud de Dunăre, un plan special de ocupare a Bucureștiului, acesta chiar tipărit în limbile rusă, franceză și română un „*Decret cu privire la starea de asediu în orașul București*” și o „*Proclamație către populația capitalei României*”³⁸. În fața amenințărilor țariste cu invazia, trupele române sunt mobilizate pe linia Târgoviște-Pitești-Slatina-Craiova, punându-se chiar problema retragerii domnitorului și a guvernului la Craiova³⁹. Acțiunile de intimidare, precum și protestul unor mari puteri au făcut ca Rusia să renunțe la planurile de invadare a României.

În această perioadă relațiile româno-ruse vor mai înregistra o situație tensionată în ianuarie 1879, legată de disputa în legătură cu posesia asupra înălțimii Arab-Tabia. La 16 ianuarie 1879, într-un moment când granița de sud a Dobrogei nu fusese încă stabilită, trupele române au ocupat înălțimea mai sus amintită, care prin amplasamentul ei domina Silistra, prezentând astfel o importanță strategică pentru România⁴⁰. Acțiunea României a declanșat un conflict diplomatic. Nu trebuie uitat faptul că în această perioadă României încă nu îi fusese recunoscută pe deplin independența, fiind condiționată de unele clauze ale tratatului de la Berlin. În acest conflict, alături de România se vor afla Austro-Ungaria și Anglia, de partea adversă se vor situa Germania, Italia și Rusia, ultima fiind cea mai afectată deoarece începuse reorganizarea Bulgariei, mergând chiar până la ruperea relațiilor diplomatice. De asemenea, Rusia va trimite în zonă pe generalul Eduard Ivanovici Totleben în fruntea unui corp de armată. Relațiile dintre cele două state vor fi reluate abia în 1880, după ce conflictul a fost soluționat⁴¹. Momente de încordare vor mai exista și în viitor, acestea datorându-se fie conflictului de interese, știute fiind interesele ruse în Bulgaria, fie lipsei de tact a diplomaților ruși. Toate acestea vor duce la o îndepărtare a României de

Rusia și la aderarea ei la Tripla Alianță⁴². Revenind la problema independenței, trebuie remarcat faptul că în ciuda eforturilor depuse de Ion Ghica, D. A. Sturdza, Ion Câmpineanu, I. C. Brătianu, pentru a obține sprijinul curților de la Viena, Berlin, Paris, Londra sau Budapesta în fața amenințărilor țariste, aceștia s-au ales cu nimic altceva decât promisiuni și încurajări⁴³.

Văzându-se marginalizate în împărțirea sferelor de influență și a anumitor teritorii din Imperiul otoman, marile puteri europene au contestat valabilitatea tratatului de la San Stefano și au impus organizarea unui nou congres de pace la Berlin, între 1/13 iunie – 1/13 iulie 1878. Însă până se va ajunge la hotărârea de a se ține un nou congres la Berlin, s-au conturat o serie de jocuri politice care vizau fie renunțarea, fie o altă locație⁴⁴. Astfel, văzând încheiat tratatul de la San Stefano, care prevedea o serie de lucruri, însă niciunul nu făcea referire la Bosnia și Herțegovina, Austro-Ungaria se vedea marginalizată și va căuta o soluție pentru a intra legal în posesia acestor provincii⁴⁵. Singura soluție legală o constituia un congres⁴⁶, căci „în Bosnia și Herțegovina erau reforme de introdus în numele Europei”⁴⁷. Același ideal îl avusese Austria și în timpul neînțelegerilor turco-ruse care au generat războiul Crimeii, aceasta ca o continuare a tradiției începute în 1815 contra lui Napoleon. Referitor la locația congresului, dacă nu era Viena, măcar să fi fost Baden-Baden, președinția revenindu-i lui Gorceakov. În februarie – martie, în ochii opiniei publice se credea că locația unui nou congres va fi Viena⁴⁸.

Realizarea visului vienez avea să se lovească de protestele Rusiei, care urmărea crearea unei situații conflictuale între Anglia și Austria, în acest scop chemându-l acasă de la Londra pe Ignatiev, locul lui fiind luat de către Șuvalov. Se remarcă o altă manevră din partea Rusiei: ea lansează ideea că s-ar putea renunța la serviciile Franței, pentru că aceasta nu avea nici interese și nici mijlocul de a-și afirma punctul de vedere. Italia era încă în

³⁸ Gh. Matei, *Mărturii finlandeze privind războiul din 1877–1878 împotriva Imperiului otoman și România*, în *Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.*, an XIV, nr. 4, (1968), 52–56.

³⁹ N. Adăniloae, *op. cit.*, 360.

⁴⁰ Sorin Liviu Damean, *România și Congresul de Pace de la Berlin (1878)*, București (2011), 107–108.

⁴¹ Adrian-Bogdan Ceobanu, *De la recunoașterea independenței la proclamarea Regatului. Relațiile româno-ruse (1878–1881)*, în volumul *Lucrările celei de-a XV-a sesiuni a Comisiei bilaterale a istoricilor din România și Rusia*, acad. Ioan-Aurel Pop (coord.), Cluj-Napoca (2011), 107–132.

⁴² Daniel Crețu, *România și reînnoirea Triplei Alianțe*, în *Revista Transilvania*, nr. 11, (2015), 82–90.

⁴³ Idem, *Proclamarea Regatului României și atitudinea Marilor Puteri*, în *Revista Transilvania*, nr. 10, (2016), 78–81.

⁴⁴ Mihailo D. Stojanovic, *The Great Powers and the Balkans*, Cambridge (1968), 235.

⁴⁵ N. Ciachir, *Marile puteri și România (1856–1947)*, București (1996), 97–117.

⁴⁶ Keith Hitchins, *România*, București (1998), 66.

⁴⁷ N. Iorga, *op. cit.*, 298.

⁴⁸ Kenneth Allen Shafer, *The Congress of Berlin of 1878: its origins and consequences*, Portland State University, Dissertations and Theses, Paper 3927, (1989), 43–48.

perioada de organizare, mai ales că regele Victor Emanuel tocmai murise și astfel, Italia nu ar putea să hotărască la congresul care avea să se întrunească. Rămâneau astfel: Poarta și Rusia ca ple-dante, Austria, Germania și Anglia, și dacă cercul era așa de restrâns, de ce s-ar fi întrunit un congres și nu o simplă conferință? Mai ales că de cele mai multe ori hotărârile luate cu prilejul unor mici conferințe, au fost mai trainice decât deciziile unui răsunător congres. Și această încercare rusească a fost supusă eșecului, în luna aprilie rămânând definitivă hotărârea organizării unui congres general la Berlin unde să se supună dezbaterii întreg tratatul de la San Stefano⁴⁹.

Dezbaterile din cadrul Congresului de la Berlin au avut doar un caracter formal, deoarece prevederile acestuia fuseseră stabilite cu mult timp înainte: de către Austro-Ungaria și Rusia în acordul de la Reichstadt (8 iulie 1876) și Budapesta (15 ianuarie 1877); de Rusia și Anglia prin memorandumul din 18/30 mai 1878; de Anglia și Poartă prin convenția din 23 mai/4 iunie 1878 prin care Anglia lua în stăpânire insula Cipru; de asemenea, Anglia semnează un acord cu Austro-Ungaria, cele două state angajându-se să adopte o linie politică comună și să se sprijine reciproc în cadrul apropiatului congres de pace⁵⁰. Se decidea soarta popoarelor din Balcani fără ca reprezentanții acestora să poată lua vreo atitudine. În urma insistențelor, li s-a făcut concesia de a primi dreptul de a fi prezente cu vot consultativ, care le dădea posibilitatea de a-și expune cauza atunci când se va discuta despre țara lor⁵¹. Deși nu au fost invitați, românii au trimis o delegație. Aceasta era alcătuită din primul ministru I. C. Brătianu și din ministrul de Externe M. Kogălniceanu. În ciuda faptului că au insistat încă din prima zi să fie admiși la lucrările Congresului, cei doi nu au reușit să obțină decât întrevederi cu Bülow, von Radowitz (unul dintre cei doi secretari ai Congresului), cu Gorceakov, Jomini (secretarul cancelarului rus), Andrassy, Corti (ministrul Afacerilor Străine al Italiei), Waddington (ministrul Afacerilor Străine al Franței), cu Nothomb (ministrul Belgiei la Berlin) și cu plenipotențiarul otoman. Cei doi au fost evitați de lordul Beaconsfield (primul-ministru al Angliei) și de Salisbury (ministrul de Externe britanic). În urma

acestor întrevederi, românii nu aveau să primească decât asigurări platonice de simpatie⁵².

Delegația română avea să-i înmâneze lui Bismarck, președintele Congresului, la 12/24 iunie 1878, un Memoriu, care cuprindea în cele 5 puncte ale sale revendicările solicitate de România⁵³:

1) Nici o parte a teritoriului actual să nu fie despărțită de România;

2) Pământul românesc să nu fie supus trecerii în profitul armatelor ruse;

3) România, în baza titlurilor sale seculare, să reintre în posesia insulelor și gurilor Dunării, inclusiv Insula Șerpilor;

4) România să primească, proporțional cu forțele militare puse în linia de bătaie, o despăgubire, într-o formă cât mai expeditivă;

5) Independența să primească consacarea definitivă și teritoriul României să fie neutralizat⁵⁴.

Problemei românești i s-au alocat două zile de dezbateri: 17/29 iunie și 19 iunie/1 iulie.

Ca și în cazul delegațiilor greci audiați la 17/29 iunie și delegații români au fost primiți să-și expună cererile la 19 iunie/1 iulie, au fost auziți, dar nu și ascultați, aceasta în ciuda faptului că cei doi au fost primiți după toate canoanele diplomatice: toți membrii congresului s-au ridicat în picioare, Bismarck însuși a făcut câțiva pași înainte, la plecare ei fiind reconduși cu aceleași forme onorabile. Discuția nu a durat mult, cum am remarcat și mai sus, jocurile fuseseră făcute, congresul având rolul de a da o notă de onestitate hotărârilor⁵⁵. Problema Basarabiei a fost abordată cu delicatețe de către reprezentanții Europei, aceștia cerându-i țarului, dacă se poate să se recompenseze cumva România pentru sacrificiile pe care le făcuse. În această direcție s-a propus mărirea Dobrogei, să i se dea României teritoriul până la Mangalia și Silistra⁵⁶.

O altă problemă era constituită de trecerea trupelor rusești prin teritoriul românesc. S-a hotărât libera trecere a acestora pe malul stâng al Dunării numai până la o anumită dată, iar pe malul celălalt să aibă trecere permanentă. S-a fixat de asemenea un termen de nouă luni pentru evacuarea

⁴⁹ William Norton Medlicott, *Congress of Berlin and After. A Diplomatic History of the Near Eastern Settlement 1878–1880*, Second Edition, Londra (1963), 154–169.

⁵⁰ N. Adăniloae, *op. cit.*, 361.

⁵¹ N. Ciachir, Gh. Bercan, *Diplomația europeană în epoca modernă*, București (1984), 396–408.

⁵² Carole Fink, *Defending the Rights of Others: The Great Powers, the Jews and International Minority Protection, 1878–1938*, New York (2004), 24–38.

⁵³ Lupu Corvin, *Istoria relațiilor internaționale*, Iași (2003), 100–101.

⁵⁴ Vasile Gliga, Teofil Bălaj, Ion Ciubotaru, Romulus Neagu, Constantin I. Turcu, *Diplomația Română în slujba Independenței*, București (1977), 215–220.

⁵⁵ Gh. I. Brătianu, *Bismarck și Ion C. Brătianu*, Extras din *Revista Istorică Română*, vol. V, București (1936), 6–7.

⁵⁶ Vasile Gliga, Teofil Bălaj, Ion Ciubotaru, Romulus Neagu, *op. cit.*, 222–224.

Bulgariei, cerându-li-se turcilor să evacueze cât mai repede Varna, deoarece trimiterea trupelor rusești era prevăzută a se face prin Varna⁵⁷.

S-a recunoscut independența României de către toată Europa, dar nu înainte de a se recunoaște independența Serbiei, în aceleași condiții și cu aceleași anexe de pretenții din partea Europei, față de România⁵⁸. Se poate pune întrebarea de ce s-a recunoscut independența Serbiei anterior României. O posibilă explicație ar putea fi faptul că românii și-au exprimat dorința de a fi ascultați, drept urmare, nu se putea lua o hotărâre decât după audierea acestora. O altă explicație, mai mult decât plauzibilă, ar fi faptul că rușii patronau încă Serbia, iar aceasta le încredinșase interesele ei, ea nu protestase împotriva condițiilor tratatului de la San Stefano, ci doar încercase să schimbe numai anumite clauze care o nemulțumeau, ea nu ameninșase interesele rusești, nu denunțase Europei tratatul din martie în ceea ce putea să fie ireconciliabil cu interesele popoarelor balcanice⁵⁹.

În urma recunoașterii independenței unor state, cât și în urma formării unor noi state apărea o nouă problemă, existența unei populații amestecate, sau mai bine spus problema minorităților naționale. Chiar România pretindea existența unor grupuri minoritare românești în Bulgaria alături de greci, fapt de care s-a ținut cont când s-a prevăzut că aceștia, fie români, fie greci, care nu sunt bulgari se pot alege în Consiliile comunale. Dar pe lângă acești creștini de diferite naționalități, mai erau în Bulgaria și musulmani. În Rumelia numărul acestora era însă mult mai mare. Pentru a se evita prigonirea lor, s-a formulat cererea de a nu se face nici o deosebire în ceea ce privește credințele religioase și confesiunile. România nu se confrunta cu o astfel de problemă, numărul musulmanilor de aici fiind redus, aceștia găsimându-se doar în Dobrogea, având însă o altă problemă mult mai spinoasă care o va urmări mult timp de aici înainte, și anume, cea evreiască⁶⁰. Beneficiind de o puternică susținere a unor cercuri influente din Europa, problema evreiască a fost pusă pe tapetul congresului de la Berlin, ajungându-se în cele din urmă la o formulare generală, anume „egalitatea de acum înainte a tuturor confesiunilor”⁶¹. La trei zile după ce au fost primiți la Congres, delegaților români li s-a cerut să declare că se supun verdictului Congresului,

însă ei nu au luat „nici un angajament, și țara are întreaga libertate de a se pronunța”⁶².

La 1/13 iulie 1878 lucrările Congresului de la Berlin s-au închis, semnându-se un tratat de pace care modifica simțitor prevederile stipulate la San Stefano. Principatul autonom al Bulgariei a fost micșorat, creându-se, la sud de Balcani, provincia autonomă Rumelia, cu un guvernator creștin numit direct de Poartă, iar Bosnia și Herțegovina au fost date Austro-Ungariei spre administrare. S-a recunoscut independența Serbiei și Muntenegrului cărora li s-au făcut și mici adaosuri teritoriale⁶³.

În ceea ce privește România (art. 43–45) se recunoaște independența acesteia, condiționând-o însă de retrocedarea către Rusia a sudului Basarabiei și de acordarea de drepturi civile și politice tuturor locuitorilor, pământeni sau străini, indiferent cărei confesiuni ori comunități religioase îi aparțin⁶⁴. Prin art. 46 se statua reunirea cu România a insulelor deltei Dunării și a străvechiului pământ românesc al Dobrogei, cotopt de Imperiul otoman din sec. al XV-lea⁶⁵. Și alte articole ale tratatului se refereau direct sau indirect la țara noastră. În acestea se menționa că România nu își va aroga drepturi pentru mărfurile de tranzit, că ea va fi substituită în drepturile și obligațiile Porții în privința întreprinderilor de lucrări publice pentru teritoriul dobrogean și că ea va putea reglementa prin convenții bilaterale privilegiile și atribuțiile consulilor străini. Se mai prevedea ca România să facă parte din Comisia europeană a Dunării ce-și extindea atribuțiile până la Galați, independent de autoritatea teritorială. Toate fortificațiile de pe cursul Dunării în aval de Porțile de Fier urmau să fie distruse, iar navigația vaselor de război interzisă⁶⁶.

Congresul de la Berlin a adus o recunoaștere condiționată, imperfectă, a independenței României, cucerite *de facto* pe câmpul de luptă, dar căreia areopagul european nu a acceptat să-i dea consacrarea oficială, nechivocă pe care o merita cu prisosință. Chiar din a doua zi de după semnarea tratatului, M. Kogălniceanu ia măsuri pentru obținerea recunoașterii noului statut internațional al României⁶⁷. În baza principiului suveranității

⁵⁷ Ion Țurcanu, *Istoria românilor: Cu o privire mai largă asupra culturii*, Brăila (2007), 176–179.

⁵⁸ N. Iorga, *op. cit.*, 312.

⁵⁹ *Ibidem*, 313.

⁶⁰ Sorin Liviu Damean, *op. cit.*, 107.

⁶¹ N. Iorga, *op. cit.*, 314.

⁶² *Ibidem*, 315–318.

⁶³ R. B. Mowat, *Select Treaties and Documents to Illustrate the Development of the Modern European States-System*, Oxford (1915), 79–83.

⁶⁴ Andrei Cușco, 1878, *Before and After: Romanian Nation-Building, Russian Imperial Policies, and Visions of Otherness in Southern Bessarabia*, în *Euxeinos*, nr. 14, (2014), 20–33.

⁶⁵ Dan Berindei, *Cucerirea Independenței României (1877–1878)*, Colecția *Orizonturi*, București (1967), 78–80.

⁶⁶ N. Adăniloiaie, *op. cit.*, 362–363.

⁶⁷ Mihail Kogălniceanu, *Documente diplomatice*, București

României, el propunea transformarea agențiilor diplomatice și a consulatelor generale din București în legații, ai căror titulari urmau să aibă calitatea de trimiși extraordinari și miniștri plenipotențiar. În virtutea reciprocității, se avansa, totodată, ideea transformării similare a agențiilor diplomatice românești din străinătate⁶⁸. Primul stat care a acționat favorabil la cererea României a fost Austro-Ungaria, care l-a acceptat la 23 septembrie 1878 pe Ion Bălăceanu în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar⁶⁹. Următoarea țară a fost Rusia, care la 29 noiembrie 1878 a acceptat acreditarea lui Ion Ghica, nu înainte ca România să îndeplinească deja clauzele teritoriale ale Tratatului de la Berlin, deși, la 27 august 1878, aceasta îl ridicase pe reprezentantul său la București, baronul D. Stuart, la rangul de ministru rezident⁷⁰. După Austro-Ungaria și Rusia, a treia țară, care va numi un reprezentant diplomatic la București, va fi Poarta (3 decembrie 1878). Relațiile româno-turce se îmbunătățiseră între timp, fiind chiar semnată, în decembrie 1878, o convenție privitoare la repatrierea prizonierilor de război⁷¹.

Singurele țări care nu au recunoscut decât după aproape doi ani independența României, au fost Germania și Franța, tot atunci urmând a trimite și reprezentanți diplomați la București⁷². Deși Italia se arătase inițial favorabilă cererii României, influențată de Germania, ea va refuza acreditarea la București în 1878 a unui trimis extraordinar și plenipotențiar⁷³. Sub influența Germaniei se va afla și Anglia, pretextul fiind art. 44 din tratatul de la Berlin, care prevedea modificarea art. 7 din Constituția României adoptată în 1866. Cauza reală o reprezenta dorința Germaniei ca statul român să răscumpere căile ferate⁷⁴. Acest lucru s-a văzut în practică, când Germania nu va recunoaște

(1972), 249; Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București (1977), 276.

⁶⁸ V. Maciu, *op. cit.*, 304–313.

⁶⁹ *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București (1967), 25.

⁷⁰ *Ibidem*, 27, 399; Romulus Neagu, Ioan Voicu, *Unele aspecte diplomatice ale recunoașterii independenței naționale a României și Congresul de la Berlin*, în *Diplomația română în slujba independenței*, Vasile Gliga, Teofil Bălaj, Ion Ciubotaru, Romulus Neagu, Constantin I. Turcu (eds.), București (1977), 229.

⁷¹ *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București (1967), 398.

⁷² *Ibidem*, 399.

⁷³ R. V. Bossy, *Politica externă a României între anii 1873–1880, privită de la agenția diplomatică din Roma*, București (1928), 204.

⁷⁴ *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București (1967), 41.

independența României, deși aceasta adoptase la 25 octombrie 1879 legea modificării art. 7 din Constituție, decât după ce, la 6 februarie 1880, România adoptă legea pentru cesiunea căilor ferate ale societății acționarilor către statul român. Această lege a fost adoptată sub presiunea amenințării venite chiar din partea lui Bismarck, cu reintroducerea suzeranității otomane. Abia după promulgarea acestei legi, în urma căreia România trebuia să plătească peste 713 milioane de lei pentru răscumpărare, față de 237 milioane cât investiseră acționarii, avea să-i fie recunoscută independența, la 20 februarie 1880⁷⁵.

Prima care va acredita un trimis extraordinar și plenipotențiar la București va fi Anglia (8 februarie 1880)⁷⁶, urmată de Germania (27 februarie 1880)⁷⁷ și Franța (28 februarie 1880)⁷⁸. Italia recunoscuse independența României încă din 5 decembrie 1879, când la București a fost acreditat contele Giuseppe Tornielli-Brusati di Vergan, în calitate de trimis extraordinar și Ministru Plenipotențiar⁷⁹. În 1880 își vor mai prezenta scrisori de acreditare trimișii extraordinari și plenipotențiar ai Belgiei (13 martie) și Greciei (20 iulie), iar Olanda va numi la 1 februarie un însărcinat cu afaceri⁸⁰. Deși nu se numărau printre statele semnatare ale actului de la Paris din 1856 și nici ale tratatului de la Berlin din 1878, Statele Unite ale Americii vor adopta o poziție asemănătoare marilor puteri europene, având rezerve față de proclamarea independenței României la 9/21 mai 1877, acest lucru datorându-se în special jocurilor diplomatice de culise și presiunilor politice. În urma congresului de la Berlin, Statele Unite se vor afla într-o prelungită expectativă de recunoaștere a independenței României, până la îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor care i-au fost impuse de noul tratat de pace de la Berlin.⁸¹ În cele din urmă, Statele Unite îl vor acredita la București pe Timothy C. Smith în calitate de consul. La 28 iunie 1880 secretarul de

⁷⁵ Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București (1977), 277.

⁷⁶ T. G. Otte, *The Foreign Office Mind: The Making of British Foreign Policy, 1865–1914*, Cambridge (2011), 134–135.

⁷⁷ Lamar Cecil, *The German Diplomatic Service 1871–1914*, Princeton (2016), 151.

⁷⁸ *Anuarul Diplomatic și Consular al Republicii Franceze pentru anul 1876*, Paris (1880), 37.

⁷⁹ Rudolf Dinu, Ion Bulei, *35 anni di relazioni italo-romene, 1879–1914. Documenti diplomatici italiani*, București (2001), 9–10.

⁸⁰ Dan Berindei, *Politica externă și diplomați la începuturile României moderne*, București (2011), 62–67.

⁸¹ Dumitru Vitcu, *Relațiile româno-americane timpurii (convergențe-divergențe)*, București (2000), 155.

stat al Statelor Unite ale Americii, W. M. Evarts, va semna actul prin care agent diplomatic și consul general al Statelor Unite pe lângă guvernul Alteței Sale regale Principele Suveran al României era numit Eugène Schuyler⁸². Deosebit de semnificativ este faptul că guvernul Statelor Unite, cu prilejul numirii noului reprezentant diplomatic, declară că Statele Unite recunosc în chipul cel mai deplin suveranitatea desăvârșită și independența a României noul agent diplomatic fiind acreditat „direct pe lângă suveranul României”⁸³.

În urma acestei acțiuni de extindere și ridicare a nivelului reprezentării diplomatice, completată în baza reciprocității cu acțiuni similare ale României în exterior, se încheia procesul pentru recunoașterea *de jure* a independenței naționale.

În ceea ce privește activitatea diplomației românești în problema independenței naționale, se remarcă patru momente ale acesteia:

1) primul este legat de perioada imediat următoare proclamării independenței (9/21 mai 1877) când s-a avut în vedere recunoașterea acestui act de către marile puteri europene;

2) următorul, de fapt cel mai important din punct de vedere politic pentru națiunea română, îl constituie perioada cuprinsă între momentul încheierii ostilităților cu Poarta și congresul de la Berlin;

3) cel de-al treilea moment este reprezentat de acțiunile diplomatice desfășurate în timpul și în perioada premergătoare congresului de la Berlin;

4) ultimul moment îl constituie perioada de după congres, când s-a avut în vedere de către cercurile diplomatice românești aplicarea în practică a noului statut al țării.

Cu toate că la Berlin atât România, cât și celelalte popoare din sud-estul Europei nu au reușit să obțină decât rămășițele de la masa celor aleși, un fapt pozitiv l-a constituit recunoașterea independenței României, Serbiei și Muntenegrului și îmbunătățirea considerabilă a situației bulgarilor prin crearea Principatului Autonom. Recunoașterea independenței de stat a României însemna un nou statut internațional al acesteia, devenind astfel, atât subiect al relațiilor internaționale, cât și subiect de drept internațional⁸⁴. Aceasta însemna că România primea, cel puțin teoretic, egalitatea juridică cu celelalte țări suverane, nici un stat nemaiavând dreptul să se amestece în afacerile desfășurate de

statul român, atât pe plan intern, cât și extern. Bineînțeles că recunoașterea egalității în drepturi a României cu celelalte state ale Europei începea cu impunerea modificării unui articol al Constituției adoptate democratic de români în 1866, lucru care se va perpetua în viitor.

S-a putut constata că diplomația românească, animată de un profund patriotism, a apărut cu demnitate interesele micului stat pe care îl reprezenta în fața diplomaților marilor puteri ale timpului, exponenți ai unei politici externe defavorabile sau ostile statelor mici și mijlocii. Cu toate acestea, câștigurile diplomației române, atât în cazul independenței, cât și cu alte ocazii, au reprezentat totodată, pe lângă valoarea reprezentanților ei, rodul unor conjuncturi favorabile mai marilor scenei politice mondiale.

⁸² *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București (1967), 375.

⁸³ *Ibidem*, 376–392.

⁸⁴ C. Vlad, *Relații internaționale politico-diplomatice contemporane*, București (2001), 24–34.